

IZVIRNE POTEZE DELOVANJA MISIJONARJA FRANCA PIRCA

Bogdan Kolar

COBISS 1.01

Med številnimi misijonarji, ki so v 19. in 20. stoletju s slovenskega etničnega prostora odšli v domala vse dele sveta, pripada osebnosti Franca Pirca (1785–1880) in njegovemu misijonskemu delovanju izvirno mesto. Do druge svetovne vojne je na Slovenskem veljala ocena, da je bil F. Pirc »poleg Barage in Knobleharja najmarkantnejša osebnost naše misijonske zgodovine«.¹ V krajih, kjer je deloval kot misijonar, so mu poznavalci dali vzdevek »oče škofije St. Cloud« in »apostol osrednje in severne Minnesote«. S svojim delom se je vključil v prelomno obdobje organiziranja in utrjevanja katoliške skupnosti v Združenih državah, to je v čas misijonskih dejavnosti, ki obsega dobršen del 19. stoletja in je odločilno prispevalo k nastanku današnje religiozne podobe ameriške družbe. Gre za čas med letoma 1830 in 1870, ko ameriška cerkvena zgodovina beleži izreden razmah misijonskih pobud, ki so jim dajale močno oporo tri najpomembnejše misijonske družbe tega časa, ustanovljene v osrednjem evropskem kulturnem prostoru (Družba za širjenje vere leta 1822 v Lyonu, Leopoldinina ustanova leta 1829 na Dunaju in Ludvikova misijonska družba leta 1828 v Münchnu). Prispevki teh družb, ki so velik del svoje pozornosti namenjale prav severnoameriškim misijonom, so zelo zaznamovali tudi delovanje slovenskih misijonarjev. Na žalost Pirčeva podoba in njegov odnos do indijanskih rodov doslej v slovenskem prostoru še nista bila celovito predstavljena. Enega od razlogov za to je treba gledati v dejstvu, da je F. Pirc deloval sočasno z misijonarjem Friderikom Baragom, ki ima v zgodovini krščanske skupnosti na Slovenskem (in tudi v Združenih državah) izvirno mesto zaradi začetka postopka beatifikacije in ker je bil Baraga prvi slovenski misijonar v Severni Ameriki in s tem začetnik širokega misijonskega gibanja, ki je pritegnilo mnoge posameznike. Ta okoliščina je bila manj naklonjena načrtnemu preučevanju misijonskih dosežkov njegovih sodelavcev, med katere sodi v prvo vrsto prav F. Pirc. Izvirnosti njegove osebe in njegovega delovanja so občasno posvečali pozornost priložnostni zapisi ter nekateri krajši biografski orisi.² Le ob

¹ Prim. F. Lukman, geslo v SBL II, str. 356.

² Med takšne orise je mogoče uvrstiti naslednje: F. Hrovat, Franc Pirc, oče umne sadjereje na Kranjskem in apostolski misijonar med Indijani v severni Ameriki, Celovec 1887; J. Seliskar, The Reverend Francis Pirc, v: *Acta et Dicta*, July 1911, str. 66–99; *Letters of Father Franz Pierz* (ur. H. Bren), v: *Central-Blatt and Social Justice*, January 1934 to January 1935; J. Tennyly, *Father Pierz, Missionary and Colonizer*, v: *Acta et Dicta*, October 1935, str. 106ss.; S. M. C. Swantek,

priložnostih je bil poudarjen posamezni vidik njegove izvirne misijonske metode, predvsem ko je šlo za hkratno uvajanje Indijancev v krščanstvo in prizadevanje za njihov civilizacijski dvig. Podoben pristop je veljal obravnavanju razlik v misijonskih metodah, ki so jih do tedaj uporabljali francoski misijonarji, ki so na področju ob Gornjem jezeru delovali sredi 18. stoletja. V nadaljevanju želimo opozoriti prav na te vidike Pirčevega misijonskega delovanja, ki pa so bili v ameriškem cerkvenem zgodovinopisju vsaj občasno poudarjeni, in na njegovo mesto v slovenski misijonski zgodovini, pri čemer bo celovito preučevanje nekaterih razsežnosti ostalo naloga za prihodnje.

PRVOTNA ODLOČITEV ZA MISIJONE

F. Pirc se je za odhod v misijone odločil leta 1835, ko je bil že v petdesetem letu (rojen 1785, ordiniran v duhovnika 1813) in je imel za seboj uspešno obdobje pastoralnega dela v Beli Peči (kaplan 1813–1820), Pečah pri Moravčah (župni vikar 1820–1830) in v Podbrezjah (župnik od 1830). Ob skrbi za cerkvene skupnosti in naloge, ki jih je duhovnikom narekovala avstrijska oblast, je uspešno posegal še na vrsto drugih področij, ne nazadnje tudi s pripravo strokovnih knjig s področja kmetijstva, s katerimi je stopil v širši slovenski prostor in je bil na splošno poznan med ljudmi. Pri odločitvi za odhod v Severno Ameriko so bila odločilna poročila, ki jih je o svojem delovanju v slovenski prostor pošiljal F. Baraga in so na Pirca imela globok vtis, ter Baragovo osebno povabilo. V *Pesmi od mojiga popotvanja v Ameriko* je temeljiteje predstavil in opisal svojo odločitev: »Nič me ni doma žalilo, / Res sim zadovoljen bil, / Dost' ljudi me je ljubilo, / Dosti dobriga sem vžil.« Šlo je za povsem osebno odločitev in izraz misijonskega navdušenja, ki ga je v tridesetih letih 19. stoletja v slovenske kraje zanesel misijonar F. Baraga. F. Pirc je čutil, da bi s svojim znanjem, življenjskimi močmi in sploh pripravljenostjo za misijone lahko še kaj storil. V isti pesmi je o tem zapisal: »Se duhovnega veselja / Kot misijonar vdeležit', / Bila srčna mi je želja / In nebesa zadobit'.«³ Iz njegovega ravnanja in vseh zapisov, ki so prihajali na Slovensko v času misijonskega delovanja, je mogoče sklepati, da je bila Pirčeva prvotna odločitev za misijone izraz izvirnega navdušenja za udeležbo pri tej obliki življenja Cerkve in pri tem za uresničevanje ene temeljnih nalog, ki jih Cerkev sploh ima: delo za razširjanje evangeljskega sporočila in za gradnjo novih vernih občestev. »Ako indijanski misijonar pomisli, koliko je jedna sama duša vredna pred Bogom, podreti mu ne more srca noben trud in nobeno trpljenje njegovega stanu,« je zapisal v enem svojih poznejših pisem.⁴ Zato ni mogoče govoriti o

The Missionary Labors of Reverend Francis Xavier Pierz in Michigan, Notre Dame, Ind., 1943; W. P. Furlan, In Charity Unfeigned. The Life of Father Francis Xavier Pierz, St. Cloud 1952. Obsežno gradivo za življenjepis je zbral K. Ceglar, vendar pred smrtjo ni uspel najti založnika. Rokopis je pristal v zasebnih rokah.

³ Pesem je objavil F. Hrovat v Pirčevem življenjepisju Franc Pirec, oče umne sadjereje na Kranjskem in apostolski misijonar med Indijani v severni Ameriki (odslej: Franc Pirec), str. 10–14.

⁴ Nava ja F. Hrovat, Franc Pirec, str. 102.

Izvirne poteze delovanja misijonarja Franca Pirca

Utrinka z razstave Franca Pirca (1785–1880): duhovnik, sadjar na Kranjskem in misijonar v Združenih državah Amerike v galeriji graščine Duplje na Gorenjskem, junij 2003. (Foto: Matjaž Mauser.)

odhodu v misijone kot o iskanju drugačnih okoliščin za delo zaradi nezadovoljstva ali napetosti z okoljem, stanovskimi tovariši ali cerkvenimi predstojniki. Neprijetne izkušnje z duhovniki, ki so odšli v misijone zaradi sporov z voditelji krajevnih Cerkva ali nagnjenj, ki so jih v njihovem okolju onemogočila, so že F. Baragi narekovale, da je bil pri njihovem sprejemanju zelo previden. Na ta vidik iskanja novih sodelavcev je F. Pirc v svojih dopisih večkrat opozarjal, čeprav si je zelo želel, da bi si pridobil kakšnega novega sodelavca. Septembra 1864 je uredniku L. Jeranu pisal o tem: »Prosim da bi nikogar, bodi si duhoven ali bogoslovec, ne pustili iz Kranjskega popotovati s tem namenom, da gre za pomočnika v moje indijanske misijone, ako ga niso poprej milostni knez in škof, preč. gospod semeniški vodja Janez Novak z vami vred spoznali in poterdili za gorečega aposteljna in upnega misijonarja.«⁵

Da starost ni nujno ovira za nov začetek, je v svojih dopisih večkrat potrdil, ko je vabil, da bi se mu pridružil še kakšen duhovnik iz ljubljanske škofije. »Kako lahko nam bi Ljubljanska škofija še 100 mladih gorečih duhovnov v pomoč poslala ali pa tudi 50 še močnih penzionistov ko učenike v naše mlade semeniša dala! Kolikanj dobriga bi iz tega priti utegnilo!«⁶ Misijonske okoliščine so mu dajale nove možnosti delovanja, v katerih se je čutil zadovoljnega in uspešnega. Njegova poročila so zato vselej obsegala veselje nad opravljenim delom ter prepričanje o privlačnosti evangeljskega sporočila. »Tukej prav zadovoljno živim,« piše v enem od pisem. Drugje dodaja: »Gospod je moje delo posebno blagoslovil.« Osrednje postaje njegovega misijonskega delovanja so bile v škofijah Detroit in St. Paul. V detroitski škofiji je misijonaril v krajih: Sault Ste. Marie (med Gornjim in Huronskim jezerom), od koder je obiskoval misijonski postaji St. Joseph in Kitchmitigong; Arbre Croche, misijonski postaji Michipicoten in Okvanokisigong; La Pointe; Grand Portage (odtod je ustanovil misijonsko postajo Fort William); Pigeon River. Po prvotnem načrtu, ki ga je za njegovo delo pripravil F. Baraga, bi moral F. Pirc takoj po svojem prihodu najprej oditi v indijanski misijon Fond du Lac, kjer je pred tem deloval že sam F. Baraga.⁷ O začetkih uspešnega misijona v Grand Portageu je F. Baraga poročal: »Gospodu Pircu sem potem naročil, naj v letošnjem poletju /sc. 1838/ odide v Grand Portage, da bo tam ustanovil misijon. To se je sedaj res zgodilo. Gospod Pirc je šele v letošnjem poletju prišel semkaj, se tukaj pomudil nekaj dni in nato odšel v Grand Portage, kjer je našel Indijance v najboljšem razpoloženju. Že vnaprej so postavili kapelo iz lubja, saj so v letošnjem poletju z zaupanjem pričakovali duhovnika, ker sem jim preteklo jesen, ko sem bil tam, obljubil, da jim oskrbim duhovnika, ki bo ostal pri njih in jim oznanjal božjo besedo. Pirc jih je že mnogo krstil in vsi zelo goreče živijo po veri. Tudi v nekem drugem kraju, ki ni daleč od Grand Portaga, v Fort Williamu, je letošnje poletje napravil misijonski obisk, ob

⁵ Slovenian Letters by Missionaries in America 1851-1874 (dalje: Slovenian Letters), Studia Slovenica, New York-Washington 1984, str. 105.

⁶ Pismo, objavljeno v Zgodnji danici 1851. Pisma navajamo po Slovenian Letters, str. 37.

⁷ Prim. Baragova pisma z dne 24. februarja 1836 in 17. junija 1836, v: Baragova misijonska pisma (zbral in prevedel, uvod in opombe napisal Jože Gregorič), Ljubljana 1983, str. 125, 126.

katerem je tudi tamkašnje Indijance našel v na boljšem razpoloženju za vero.⁸ V škofijo St. Paul, Minnesota, ustanovljeno leta 1851, je odšel leta 1852; odgovoril je na povabilo škofa Josepha Cretina, ki je za novo škofijo iskal izkušene misijonarje. V škofiji St. Paul je Pirc deloval dobrih dvajset let. Tu je ustanovil misijon Crow Wing, ki je postal izhodišče za številne misijonske postaje, ustanovljene v kratkem času. Znova je v pesmi in pismih izražal svoje veselje, da je lahko deloval kot misijonar in postavljaj temelje novih cerkvenih občestev: »Jaz sem prav Bogu hvaležen, / Ki me peljal je v ta kraj, / Kjer bom dobrih del deležen, / pot pripravil v sveti raj.«⁹ To področje je v naslednjih letih postalo nova samostojna škofija s središčem v St. Cloudu. Papež Leon XIII. je izdal ustanovitveno listino 22. septembra 1889.¹⁰ Po prihodu v Crow Wing pa je F. Pirc namenjal več pozornosti tudi evropskim priseljencem, ki so se naseljevali v tem delu Minnesote, čeprav je njegova največja pozornost še vedno veljala Indijancem rodov Chippewas in Sioux. Kot zaslužni misijonar, ki je zadnji del svojega življenja namenjal tudi pastoralnemu delu med evropskimi priseljenci, je Pirc deloval do leta 1873, ko se je vrnil na Kranjsko. Njegovo vrednotenje misijonskega dela in navzočnosti katoliških misijonarjev med Indijanci, ki se je kazalo ne le v povezanosti z Indijanci, temveč tudi v splošno-kulturnih prispevkih, ki so jih dali v svojem okolju, je bilo izraženo na številnih mestih v dopisih, ki jih je pošiljal svojim rojakom. »Misijske cerkvice so lesene, pokrite z drevesnim lubjem. V njih je vse prav priprosto, pa snažno (čedno). Videti moreš v njih borne altarje, pa pobožne kristjane; lesene svečnike, pa zlatá vredne duhovnike. Nikjer po teh cerkvah ne zapaziš zunanje bliščobe in lišpa, pač pa prav jasno zrno krščanstva, duha kristjanov prvih časov, ki se kaže v obredih in pobožnosti vernikov.«¹¹ Začetna stopnja postavljanja misijonske postaje je bila prav skrb za osnovni in najbolj elementarni bogoslužni prostor, kjer so se Indijanci zbirali k molitvi, krščanskemu nauku in nato k drugim oblikam izobraževanja. Odvisno od sredstev, ki jih je imel na voljo, je nato poskrbel za večji in temeljiteje opremljen bogoslužni prostor, ki sta mu bila dodana prostora za duhovnika in za opravljanje šolskega pouka.

Pirčeva prvotna odločitev za misijonsko delo se ni omajala niti takrat, ko je naletel na težave s strani detroitskega škofa Frederica Reseja (po kratkem obdobju nespretnega vodenja škofije se je moral službi odpovedati), niti ko je šlo za velike težave pri učenju indijanskega jezika (»izjemno težkega jezika«, za katerega pa je vendarle sodil, da bi se ga mlad duhovnik lahko naučil v šestih mesecih), kot piše F. Pirc v enem svojih pism.¹² Občasna misel, da bi se zaradi pomanjkanja sodelavcev in podpore s strani cerkvenega predstojnika umaknil na drug kraj, ga je ob pogledu na ukaželjne in za misijonarjevo sporočilo odprte Indijance vselej kmalu zapustila.

⁸ Baragovo pismo z dne 17. septembra 1838, v: Baragova misijonska pisma, str. 150.

⁹ Besedilo *Misijske pesni o d Očipve-Indijanov*, iz katere je ta kitica, je na začetku leta 1853 poslal svojim nekdanjim faranom v Podbrezjah. Prim. F. Hrovat, Franc Pirc, str. 63.

¹⁰ Obletnica ustanovitve škofije St. Paul je bila priložnost za pripravo Pirčevega življenjepisa. Prim. W. P. Furlan, In *Charity Unfeigned. The Life of Father Francis Xavier Pierz*, St. Cloud 1952. V tem delu je avtor Pircu dal naslov »oče škofije St. Cloud«.

¹¹ Pismo navaja F. Hrovat, Franc Pirc, str. 14.

¹² Prim. W. P. Furlan, In *Charity Unfeigned*, str. 75.

BIL JE PIŠOČ MISIJONAR

F. Pirc je znal prijeti za pero ne le doma, ko je pisal strokovna besedila in se zavzemal za gospodarski dvig ljudi, med katerimi je deloval, temveč se je njegovo pisanje še razširilo in povečalo prav v času bivanja v Ameriki, ko je predstavljal svoje delo, se pri tem zavzemal za pravice Indijancev in iskal podporo za svoje načrte. Zapisana beseda mu je bila pomembno sredstvo pri zavzemanju za pravice Indijancev, za seznanjanje uradnih oblasti z njihovim položajem in utiranje pravnih poti, s katerimi je želel izboljšati ali vsaj ohraniti njihov položaj. O tem govorijo njegove pesmi, zapisi o navadah Indijancev, obsežna poročila, ki jih je pošiljal svojim predstojnikom in prijateljem na Kranjsko ter vodstvu Leopoldinine ustanove na Dunaju, kot zanimiva pisma, s katerimi se je oglašal v dnevnem tisku. Pisma, ki jih je pošiljal prijateljem v Evropo, so bila izraz njegovega prijateljstva, zato so neposredna, brez kakršnihkoli literarnih ambicij. Neposredno in toplo govori o svojih težavah in veselju in niza novosti, ki jih je srečeval v novem okolju, daleč od svojih znancev in domačih ljudi. Če je že pisal o križih, s katerimi se je pri svojem delu srečeval, ni zato, da bi se pritoževal, temveč bolj iz zadovoljstva, da je bil on kljub starosti poklican k tako izvirnemu delu za širjenje evangelija.¹³ Njegova pisma in poročila so znanci in podporniki dela na Slovenskem prepisovali, širili in tako pridobivali nove podpornike in sodelavce. Pozitivni pristop k odnosu Indijancev do krščanstva mu je pri tem dal priložnosti za spodbujanje krščanskih skupnosti na Slovenskem in dopise v smislu ekshortativnih poslanic. »Tako živim pri teh dobrih rudečeokožcih neizmerno zadovoljen; da, pogostokrat vžijem jeden dan več dušnega veselja in tolažbe, nego vseh 20 let svojega pastirovanja v domovini. /.../ Pri svojih težavnih misijonih sem preobložen z delom, vendar pa vedno popolnoma zdrav in zadovoljen pri tem razcvetujoči se krščanski občini. Lahko jo stavim v živ zgled svojim rojakom in drugim kristjanom v Evropi.«¹⁴ Po letu 1849, ko je začela izhajati *Zgodnja danica* kot osrednji cerkveni list ljubljanske škofije, je postal njen stalni sodelavec, strani lista pa so bile namenjene ne le seznanjanju slovenske javnosti z misijonarjevimi delom, temveč tudi zbiranju sredstev, s katerimi so mu slovenski rojaki pomagali uresničevati njegove načrte. Vedel je namreč, da za napredek misijonskega dela niso bili zadosti misijonarjeva požrtvovalnost in dobri nameni, temveč so bila potrebna tudi finančna sredstva. »Jaz in moj tovarš gosp. Ign. Tomazin sva zadovoljna s pičlo hrano in borno pošteno obleko. Le takrat prideva v zadrege, kadar bi bilo treba po novih misijonih stanovanj in kapelic za Božjo službo zidati, pa pripomočkov ni,« sporoča v enem svojih dopisov ljubljanskemu škofu J. Vidmarju.¹⁵ Njegov namen je bil, kolikor je bilo mogoče, ohraniti izvirnosti njihove kulture in jo obogatiti s krščanskim sporočilom. V njegovih odločitvah ni najti sledi, da bi želel Indijance narediti Amerikance ali Francoze; želel

¹³ Prim. W. P. Furlan, In Charity Unfeigned, str. 83–84.

¹⁴ Nava ja F. Hrovat, Franc Pirc, str. 16.

¹⁵ Pismo Zgodnji danici 30. julija 1866, v: Slovenian Letters, str. 145.

je, da ostanejo Indijanci.¹⁶ Zgovoren izraz takšnega odnosa je bila skrb, kot pri toliko drugih slovenskih misijonarjih, da se je kolikor toliko dobro naučil njihovega jezika in da mu je dal trajnost s pripravo knjig. Zgodovinsko pričevalno moč imajo njegovi uradni dopisi ameriškim oblastem na različnih ravneh. Od teh dopisov je znano zavzemanje pri ameriškem predsedniku Johnu Tylerju, ki ga je avgusta 1843 prosil posredovanja, da bi Indijanci rodu Ottawa dobili ameriško državljanstvo ter pravico nakupa zemlje in naseljevanja, kot je to veljalo za belce. Tylerjev odgovor ni znan, vendar se je iz ravnanja indijanskih uradnikov videlo, da so njihovi varovanci dobili nekatere posestne pravice.¹⁷

Del svojega časa v misijonih, predvsem zimske mesece, je namenjal pisanju in pripravljajanju besedil v jeziku ljudi, med katerimi je deloval. V enem svojih poročil iz leta 1843 je predstavil letni čas kot najbolj primeren za obiskovanje indijanskih naselbin: »Po zimi pa se večinoma pečam s podukom otrok v šoli. Ostali čas pa rabim za spisovanje knjig v indijanskem jeziku. Do te dobe imamo v tem lepem jeziku le dve knjigi, kateri je spisal g. Baraga: 'Življenje Kristusovo' in 'Mali katekizem'. Da po svoji moči pripomorem k slovstvu, sestavil sem: 'Veliki katekizem z obširno razlago' v narečju Otava-Indijanov; tudi 70 pridig za nedelje in praznike v indijanskem jeziku sem priredil za tisk. Kje se bodo zamogle natisniti te potrebne knjige, sam ne vem.«¹⁸ Po Baragovi oceni knjiga *Veliki katekizem* ni bila primerna za tisk, saj je bila preobširna in pisana v jeziku, ki ga Indijanci, kjer je deloval, niso poznali. V nadaljevanju je pripravil še *Križev pot* in načrtoval *Molitvenik*. Na Slovensko je svojim prijateljem poslal rokopis knjige *Zgodovina Indijanov*, ki je v tiskani obliki dobila naslov *Die Indianer in Nord-America* (St. Louis 1855) in je služila piscem misijonske zgodovine v Severni Ameriki kot pomemben vir. Knjigi je dodal še spis *Eine kurze Beschreibung des Minnesota-Territoriums*, v katerem je interesantom za naselitev orisal podrobne značilnosti ozemlja in naseljitvene možnosti. Nič ni znanega o usodi *Knjige zmernosti*, ki jo je pripravil še pred vrnitvijo na Slovenko.¹⁹

Po preselitvi na področje države Minnesote in ustalitvi v misijonu Crow Wing se je njegovo dopisovanje nekoliko zmanjšalo; poznala se je teža let in skrb za številne misijonske postaje, ki jih je moral obiskovati. Krajša so bila zlasti poročila za Leopoldinino ustanovo. Še naprej pa je s svojim delom seznanjal svoje prijatelje na Kranjskem, kjer sta njegove dopise objavljala predvsem časnika *Novice* in *Zgodnja danica*. Svoja poročila in informacije, ki so bile pomembne za naseljevanje, pa je objavjal v zelo razširjenem in vplivnem nemškem listu *Wahrheitsfreund*, ki je izhajal v Cincinnatiju, v cerkvenem listu *Kirchenzeitung*, kije izhajal v New Yorku, in v nekaterih drugih nemških listih.

¹⁶ Prim. J. B. Tennyly, Father Pierz, Missionary and Colonizer, v: Acta et Dicta, October 1935, str. 106-107.

¹⁷ Prim. W. P. Furlan, In Charity Unfeigned, str. 176-177.

¹⁸ Navaja F. Hrovat, Franc Pirec, str. 48.

¹⁹ Prim. Lukmanovo geslo v SBL II, str. 356.

ŠIROKO ZASTAVLJENO DELO

Misijski in misijonski postaja je, ki jih je ustanovil F. Pirc, so postajale ne le cerkvena središča, kjer je bila na osrednjem mestu postavljena cerkev ali vsaj najbolj elementaren bogoslužni prostor, temveč kraji, kjer so se odvijale vse razsežnosti življenja ljudi takšnega področja. Z zbiranjem Indijancev in nato tudi drugih prebivalcev je postavljali temelje krajevnih skupnosti ter sodeloval pri uresničevanju naseljenjskih načrtov ameriških oblasti. Zato se gaje oprijelo ime izseljenskega organizatorja in ustanovitelja več novih naselbin; od tod tudi pobuda, da so krajem dali ime po njem. Njegov temeljni načrt je bil, da bi iz Indijancev naredil sedentarno ljudstvo, ki bi ne bilo več odvisno od selitev in priložnostnega zaslužka, temveč bi se lahko preživljalo s poljedelstvom. »Nekaj let že si prizadevam z vso močjo, da bi popolnoma odvadil svoje Indijane nestalnega življenja. Bivali so v slabih šotorih; tudi jih je mnogo po zimi zbolelo ter umrlo brez duhovne pomoči. Sedaj pa se zbirajo po vaseh in si stavijo vedno nove hiše,« je zapisal leta 1845.²⁰ Zato je skupaj z Indijanci trebil gozdove, kjer so začele nastajati vasi in obdelovalne površine. »Jeden mesec smo opustili zidarstvo ter začeli polje obdelovati. Več lepih otokov v reki smo obdelali s podzemljico, s turšico, graham, fižolom in drugimi kranjskimi povrtnimi semeni. Tukaj sem moral vsakemu vedoželjnemu delavcu pokazati vsako delo s svojimi rokami; kmalu pa sem se moral čuditi njihovi pridnosti in pripravnosti. /.../ Potem smo jeli zopet gozde izsekovati in staviti veliko cerkev iz trdnega lesa s pomočjo najetega tesarja. Nismo jo pa zamogli do jeseni postaviti. Šolo in nekoliko koč smo končali ter tako postavili začetek vasi,« je pisal leta 1843.²¹ Vendar je v nadaljevanju istega dopisa izrecno poudarjal: »Akoravno sem imel veliko opravkov in posvetnih skrbi, vendar nisem v nemar puščal krščanskega in šolskega poduka; zakaj vsak dan sem gotovo učil dvakrat, zjutraj in zvečer, vse ljudstvo v cerkvi, v šoli pa 60 otrok.« Ljudi je učil loviti ribe z mrežami, kar je nekajkrat povečalo njihov ulov. V sklop njegovega široko zastavljenega dela je sodil načrt postavitve drugih gospodarskih objektov, ki so imeli namen Indijancem omogočiti stalnejše življenje, npr. gradnjo žage, mlina in ustanovitev sirotišnice. Skrb za izboljšanje zdravja Indijancev in večanje njihove telesne odpornosti ga je spodbudila, da je s cepljenjem preprečeval širjenje koz («Koze so namreč najhujša kuga za Indijane, veliko nevarnejša nego belim»), ko niso bili dosegljivi zdravniki.²² Ob zaključku delovanja v škofiji Detroit in ko je začel delo v novoustanovljeni škofiji St. Paul, je obdobje povzel z besedami: »Po zgledu svojih prednikov sem si prizadeval in se trudil po vsi moči, da podučim divjake v resnicah sv. vere, pa tudi v vseh drugih rečeh, ki jih potrebujejo za dobro vzgojo in omiko. Videl sem svoj trud tolikanj blagoslovljen, da daje ta moja misijonska postaja živ dokaz, da so

²⁰ Navaja F. Hrovat, Franc Pirec, str. 55.

²¹ Navaja F. Hrovat, Franc Pirec, str. 52–53; W. P. Furlan, In Charity Unfeigned, str. 166–167.

²² Prim. F. Hrovat, Franc Pirec, str. 58. Obiski v indijanskih vaseh so mu glede zdravja nudili prav zaskrbljujočo sliko. Prepričal se je, da so bili ljudje vsaj toliko kot krščanskega pouka potrebni osnovne zdravstvene oskrbe. Uspešni posegi na tem področju so mu povečali ugled in odprli vrata nadaljnjemu misijonskemu delovanju. Prim. W. P. Furlan, In Charity Unfeigned, str. 73–74.

Indijani zmožni postati dobri kristjani (v tem še celo bele prekose) in olikani ljudje. Sploh so prav delavni in spretni za vse, česar koli se lotijo. Med njimi so dobri tesarji, mizarji, kotlarji in zidarji, ki znajo zidati čedne hišice. Tudi prav pridno obdelujejo polje, ki so ga kupili od vlade ter prodajo mnogo sadežev in povrtnine. Ženske so tudi prav delavne; dobro vedo, kaj je gospodinjstvo. Doma izdelujejo vso obleko za družino; tkajo odeje, izdelujejo pletarice in raznovrstne druge reči iz ježevih bodic. Pri tem delu kažejo veliko okusa in spretnosti. Slednjič zamorem v resnici reči o Indijanih tega misijona, da z njih velikim napredkom v šoli in oliki predstojniki po vsem zadovoljni. Pridobili so si tudi čislanje belih in vživajo naklonjenost naše vlade!²³

Po prihodu v Minnesoto se je njegovo delo še razširilo. Oskrboval je številna indijanska plemena, ustanavljal cerkvena občestva, gradil cerkve in nasploh nadaljeval, kar je delal že pred tem. Med bolj bojevitimi plemeni je bila zelo pomembna njegova posredovalna in pomirjevalna vloga. Znanje mnogih evropskih jezikov mu je pomagalo, da je lahko komuniciral z več narodnostnimi skupinami, ki so se ustalele v državi. V prvih pismih, ki jih je pošiljal iz Crow Winga, je ugotavljal, da so bili prebivalci večinoma priseljenci iz nemških dežel, kanadski Francozi, Irci in napol Indijanci (imenoval jih je mitios ali nittios). Njihove skupnosti je obiskoval občasno in se pri škofih zavzemal, da bi dobil sodelavce, ki bi lahko prevzeli skrb za naselja priseljencev.

Skrb za splošno dobro Indijancev, med katerimi je zastavil svoje življenje, mu je narekovala, da se je zavzemal za njihovo spoštovanje in preprečeval različne oblike zlorabe, ki so jim bili izpostavljeni zaradi svoje dotedanje izoliranosti. Kmalu po prihodu v Minnesoto je moral posredovati kot mirovnik med plemenoma Winnebago in Chippewa.²⁴ Leta 1862 mu je vzelo veliko moči in pozornosti prizadevanje za pomiritev napetosti med belci in Indijanci in da je preprečil upor slednjih. Po njegovem prepričanju bi se upor proti vladnim silam končal tragično za Indijance. Prav na njegovi misijonski postaji Crow Wing je prišlo do pogajanj in poravnave napetosti. Podobno se je zavzemal za indijansko pleme Sioux, ki je prišlo na slab glas zaradi nasilja in uporov. V svojih dopisih je skušal razložiti, zakaj se je med njimi razvil takšen odnos do belcev. Hkrati je v njihov prid posredoval pri ameriških vojaških oblasteh, ki so pripravljale sodne postopke in izrekale množične smrtne obsodbe nad njimi.

PRAKTIČNO USMERJEN MISIJONAR

Smisel za urejanje vseh vidikov življenja je F. Pirc prinesel s seboj. Njegove mnoge sposobnosti so se pokazale že v času delovanja v ljubljanski škofiji, misijonske okoliščine pa so mu omogočile, da je dal vsem svojim sposobnostim dodatno možnost realizacije in je tako svoje misijonsko delo obogatil na domala vseh področjih življenja ljudi, med katerimi je razvil svoje misijonsko delo. Praktični duh mu je narekoval vrsto pobud, s katerimi je želel ljudem olajšati življenje in zagotoviti bolj stalne vire preživetja in

²³ Navaja F. Hrovat, Franc Pirc, str. 60–61.

²⁴ Prim. W. P. Furlan, In Charity Unfeigned, str. 188–189.

življenja. Verskemu pouku je redno dodajal spodbude za vsakodnevno življenje. »Tudi sem jih podučil v gospodarstvu in kmetijstvu, da bi zboljšajo svoje slabo stanje, in svetoval sem jim, naj si postavijo mesto šotorov iz lubja lesene hišice. Z živinorejo in obdelovanjem polja pa si zamorejo pridobivati gotovega živeža, in naj se privadijo stalnega bivanja. Razun družih malih daril sem jim dal tudi raznega semena, ki sem ga dobil iz domovine in jih podučil, kako naj ga sejejo. Prav pazljivo so poslušali moj poduk in dobre svete. Če se bodo pa tudi ravnali tako, pokazala bode bodočnost /prihodnost/,« je zapisal v enem svojih poročil že leta 1837.²⁵ Njegov praktični smisel se je pokazal tudi glede metode misijonskega delovanja in pristopanja k različnim skupinam. Isto leto je svojo izkušnjo popisal: »Jako občutljive Francoze si zamoreš pridobiti le z ljubeznijo, ganljivim podukom in dobro osnovanimi govori. Z ostro pridigo bi pokvaril vse. Jako krotkim in pohlevnim malikovalskim Indijanom pa zamoreš blažilno seme sv. vere s tihim, milim glasom, v kratkih stavkih, kakor v pogovoru, vsaditi v srce. Glasen govor je zopern njihovemu jako dobremu sluhu; dolga pridiga pa ni primerna slabi zmožnosti. Vendar se Indijani pri poduku ne utrudijo tako hitro, kakor belci. Po omenjenem načinu sem šestokrat podučeval Indijane po štiri do šest ur, vendar ni opešala njih pazljivost. Tako mora misijonar pogostokrat način poduka, ki je navaden v domovini, čisto spremeniti ter ga vravnati po potrebi, značaju in zmožnosti onega naroda, med katerim oznanuje sveto vero.«²⁶ Ko je videl negotove gospodarske razmere, v katerih so se znašli Indijanci njegovih misijonov zaradi slabega vremena ali drugačnih neugodnih razmer, jim je skušal pomagati tako, da jih je uvajal v poljedelstvo in jim priskrbel orodja. Ko je leta 1843 poročal o večjem številu krstov ter resnosti, s katero so se Indijanci odločili za krščanstvo, je dodal: »Privadil sem jih pa tudi dela ter jih učil poljedelstva. Preskrbel sem jim potrebnega semena in poljedelskega orodja. S tem sem postavil temelj stalni misijonski postaji, ki obeta najboljšega sadu. /.../ Tudi s poljedelstvom in vrtnarijo se moram pečati; kajti učiti mi je Indijane vere in razumnega gospodarstva, da pospešim in dosežem njih večni in časni blagor. Pogostokrat jim moram kazati lastnoročno, kako gre rabiti srp, koso, plug, cepec itd., da bi jih vedno bolj olikal.«²⁷ Prav delo za gospodarski napredek indijanskih plemen, med katerimi je deloval, mu je nato dalo možnost, da se je zavzemal za celovito, tudi pravno ureditev položaja Indijancev in njihovih naselij s strani državnih oblasti. Ko je sredi štiridesetih let ugotavljal velike spremembe in napredek, ki so ga doživeli Indijanci na njegovih misijonskih postajah, je lahko v Evropo sporočil: »In res! dosegel sem tolikih uspehov, da sem zamogel vlado prositi, naj osvobodi (emancipira) katoliške rudečkožce mojih misijonskih postaj in naj jim pripozna jednake pravice z drugimi belimi državljani.«²⁸ Iz nadaljnje zgodovine ameriških Indijancev je videti, da

²⁵ Poročilo navaja F. Hrovat, Franc Pirec, str. 24–25.

²⁶ Navaja F. Hrovat, Franc Pirec, str. 22.

²⁷ Navaja F. Hrovat, Franc Pirec, str. 48. Zlasti prepričljivo je bilo njegovo delovanje na gospodarskem področju v času bivanja v Big Portageu (1838–39), kjer se je trudil, da »bi Indijanci postali ne le dobri kristjani, temveč tudi delovni in civilizirani ljudje«. Prim. W. P. Furlan, In Charity Unfeigned, str. 145–146.

²⁸ Navaja F. Hrovat, Franc Pirec, str. 48.

so bili takšni predlogi preuranjeni. Ko se je februarja 1843 zahvalil Kranjski kmetijski družbi za odlikovanje, je v odgovoru navedel, da se je ob širjenju vere vselej zavzemal tudi za gospodarski napredek indijanskih plemen ob Michiganskem in Gornjem jezeru. »Zakaj, kedar sem nasitil duše svojih Indijancev z Božjo besedo, učil sem jih tudi po očetovo, kruha si pridobiti. Sam sem jim kazal, kako imajo orati, kositi, žeti, mlatiti in druga dela opravljati; kako se sejejo raznovrstna žita in semena povrtninska. Učil sem jih tako dobrotljivost ljubelega Stvarnika bolj spoznavati. Orodja in semena, ktera so mi poslali moji dragi misijonski prijatelji iz Ljubljane, bili so mi darovi po Božji previdnosti, po moji želji, ker so mi bila pomoč pri mojih opravilih. Pa tudi mojim ljubim Indijanom so storili veselje in osnovali začetek Indijanskega kmetijstva.«²⁹ Njegova praktična usmerjenost mu je narekovala, da se je zanimal za vsa področja življenja indijanskih skupnosti. Pri tem je v svojih dopisih na več mestih dal duška navdušenju nad ameriškim gospodarskim napredkom ter nad odprtostjo za novosti, ki so jih pridobivali z vseh strani sveta. »Če gleda na kmetijsko gospodarstvo potnik, ki hodi po onih krajih, mora se čuditi, koliko zamore človek storiti s svojim umom in pridnostjo. /.../ Živine na najlepšega plemena vidiš po teh deželah v velikem številu. Prepeljali so jo najlepšega plemena sem iz Evrope. Neizmerni gozdi zginjajo pod rokami milijonov pridnih ljudi, kakor zimski sneg pred pomladanskim južnim vetrom. Nove hiše, kmetije, vasi in mesta rastejo kakor gobe iz zemlje.«³⁰ Bil je pozoren na napredek, ki ga je v ameriško gospodarstvo prinašala železnica, uvajanje pare in različnih poljedelskih strojev ter nasploh sprejemljivost za napredek. Vse to je cenilo kmetijske proizvode in ameriškemu gospodarstvu večalo možnosti prodiranja na tuje trge. Ugotavljal je: »S svojo pridnostjo, umetnostjo in s pomočjo strojev so si pridelali kmalu toliko in tako dobrih pridelkov, da se sedaj ne prežive le ceno, nego prodajo tudi za veliko milijonov tolarjev pridelkov v inostranske dežele, v ktere so pošiljali pred malo leti še neizrečeno število novcev za prejete pridelke.«³¹ Hiter gospodarski napredek in moderno kmetijstvo ga je sredi štiridesetih let navedlo k sklepu, da bo Amerika v desetletju na kmetijskem področju zgled vsemu svetu. Umnemu kmetijstvu, ki se mu je posvečal s tolikšno vnemo že pred odhodom v Ameriko, je ostal zvest tudi v času delovanja med Indijanci in v njem videl pomemben vir gospodarskega napredka in boljših življenjskih pogojev.

Praktična narava misijonarja F. Pirca pa se je kazala tudi v tem, da je miselnosti Indijancev in njihovim medsebojnim odnosom, posebej se je to kazalo v odnosih med družinskimi člani ter člani posameznih rodov, prilagodil svojo misijonsko metodo. Če je ob prihodu v novo okolje, kjer se je prvič srečal s katerim od indijanskih rodov, najprej iskal stike z rodovnim poglavarjem in njegovimi svetovalci (»vselej pričnem verski nauk s srenjskim glavarjem in oženjenimi moži«), se je ob prihodu v družino najprej zanimal za najmlajše v družini, za otroke, in nato prek njih prišel do staršev. »Ravno ta misijonska šega pri spreobračanju divjakov mi služi tukaj pri Očipvanih.

²⁹ Pismo so objavile Kmetijske in rokodelske novice 1843, str. 15; navaja F. Hrovat, Franc Pirc, str. 50.

³⁰ Navaja F. Hrovat, Franc Pirc, str. 51.

³¹ Navaja F. Hrovat, Franc Pirc, str. 51.

Odraščene začnem učiti, otroke pa precej krščevati, če mi le stariši privolijo. Tako vselej po najkrajši poti dosežem svoj namen,« je poročal škofu J. Vidmarju po vrnitvi iz Evrope leta 1864.³² Pri tem je odkril, da ima med otroki posebno mesto na jmlajši, ki je veljal za družinskega ljubljencega («imenujejo ga iz prisrčnosti 'zajčka' – obos»), na katerega so bili starši posebej navezani («mati svojega najmlajšega otročiča vedno in vedno nosi v naročju»). »Že o začetku svojega misijonskega delovanja med Otavani in Očipvani sem opazil, kako močno ljubijo stariši svoje otroke. /.../ Ako je tak družinski ljubljencega krščen, lahko delo je potem misijonarju, vso družino k veri spreobrniti, ker vsi člani take družine iz srca žele lepe sreče svojega ljubljencega udeležiti se. S koprnenjem pričakujejo časa, da bodo krščeni, ker z njim vred žele srečni biti,« je zapisal v istem pismu. Takšna pot uvajanja celotne družine v krščanstvo se je izkazala posebej učinkovita, če je bil kateri od otrok bolehen in so prosili misijonarja Pirca za pomoč pri okrevanju. S svojo homeopatsko metodo in s pomočjo zdravil, ki jih je dobival iz Evrope ali jih je izdeloval sam, je številnim članom svojih cerkvenih občestev olajšal bolezen. Med Indijanci pa mu je to prineslo velik ugled in še povečalo možnosti uspešnega misijonskega delovanja. Znano je bilo, da so v določenih trenutkih uradni zdravniki njemu prepustili skrb za obolele v epidemijah ali da so mu poslali cepivo, ki ga je nato jemal na misijonske poti in je ob obiskih poleg pouka in delitve zakramentov še cepil.

Kontinuirano delo za izobraževanje Indijancev in njihov kulturni dvig s strani uradnih predstavnikov države, ki so bili upravitelji indijanskih ozemelj, ni imela vedno ustrezne podpore. Veliko je bilo odvisno od samovolje uradnikov ali njihove povezanosti s trgovskimi družbami. F. Pirc je načrtno v vsakem kraju, kamor je prišel, ob bogoslužnem prostoru zgradil tudi šolski prostor in v njem zbiral otroke in odrasle k pouku. Kljub rednim poročilom o uspehih na šolskem področju in priporočilom pristojnih škofov sredstev iz javnih skladov za vzdrževanje šol ni dobival. Kot ugotavlja W. P. Furlan, je bil velik del državnih uradnikov, odgovornih za to področje, iz protestantske skupnosti ali različnih drugih krščanskih denominacij, ki pa tudi v uradnem poslovanju niso bili sposobni, da bi premagali predsodke do katoliških ustanov. Tako so v svojih poročilih prispevek katoliških šol povsem prezrli ali pa so ga minimizirali, kar je preprečilo, da bi te šole prejemale podpore vladnih ustanov.³³

SKRB ZA NOVE MISIJONARJE

Odkrivanje novih plemen, med katere misijonarji še niso stopili, je bilo za F. Pirca vedno znova vir skrbi, kje dobiti nove misijonarje. Isto vprašanje si je postavljajal, ko je ustanavljajal nove cerkvene skupnosti med belimi priseljenci, a ni imel možnosti, da bi sam ostal v kraju ali da bi med ljudi poslal stalnega misijonarja. Potreba po novih

³² Navaja F. Hrovat, Franc Pirc, str. 107.

³³ Prim. W. P. Furlan, In Charity Unfeigned, str. 146–150. Tu je navedeno daljše poročilo vladnega agenta za indijanska vprašanja v Detroitu H. R. Schoolcrafta, čigar negativni odnos do katoliške Cerkve in dejavnosti njenih misijonarjev je bil splošno znan.

sodelavcih in iskanje prostovoljcev je bila zato stalnica vseh njegovih poročil na vodstvo Leopoldinine ustanove na Dunaju ali pisem, ki jih je pošiljal na Kranjsko. Njegova vabila pa so kljub stiski vsebovala pogoje, ki bi jih moral izpolnjevati vsak duhovnik, ki bi se odločil, da se mu pridruži. »Kdor pa hoče po misijonih uspešno delovati, mora biti več v bogoslovnih vednostih, izkušen v dušnem pastirstvu, znati francoski in angleški jezik in biti trdnega zdravja. Tudi mora biti preskrbljen s potrebnimi rečmi za misijonsko službo Božjo.«³⁴ V drugem pismu je misijonar Pirc duhovnike iz domače škofije povabil, da bi prišli delovat med evropske priseljence, ki so se ustavljali na njegovem misijonskem področju. »Morajo pa biti večji jezikov tega kraja ali pa se jih tukaj učiti. Tudi bi bilo želeli, da prineso s seboj raznih za misijon potrebnih rečij in nekaj pripomočkov za stavbe cerkev in šol.«³⁵ Po letu 1855 so njegove prošnje, da bi pridobil sodelavce iz domače škofije, postale še močnejše, saj mu je postalo oskrbovanje številnih misijonskih postaj in skupnosti evropskih priseljenecv nemogoče. »O, da bi imel le še tri ali štiri goreče kranjske duhovnike v pomoč.« je pisal januarja 1857. »Prav veliko dobroto bi mi skazal, ako bi pregovoril kaka dva dobra duhovnika, da bi prišla v moj indijanski misijon in se posvetila spreobračanju Indijanov.«³⁶ Za mnoge nove misijonarje, ki so šele začeli svoje delo, je bil F. Pirc učitelj indijanskih jezikov in tisti, ki jih je v to delo uvajal. Leta 1845 se mu je pridružil misijonar Ignacij Mrak (1810–1901).³⁷ Pirc je bil zelo zadovoljen z novim sodelavcem in njegovo sposobnostjo za učenje indijanskega jezika. Na Kranjsko je sporočil: »Ko bi jaz imel še nekaj tako nadepolnih pomagalec, oj, koliko bi se storilo za sv. vero in zveličanje divjakov!«³⁸ Po krajšem bivanju pri Baragu je pri Pircu svojo misijonsko pot nadaljeval Lovrenc Lavtižar (1829–1858). Skupaj sta ustanovila novo misijonsko postajo, za katero je prevzel skrb L. Lavtižar. Ker je slednji 3. decembra 1858 zmrznil na Red Lakeu, je tako svojo misijonsko pot zaključil že po štirih letih.³⁹ F. Pirc ga je pokopal in mu napisal poslovilne verze *Spomenik Lovrencu Lavtižarju, bivšemu misijonarju v severni Ameriki*. Izguba mladega in zavzetega sodelavca je Pircu povzročila veliko bolečino. »Njegova smrt me je potopila v najglobokejše žalovanje in pretil sem veliko solz,« je sporočil v pismu župniku v Kranjsko Goro, od koder je bil doma Lavtižar. »Na grob svojega nepozabljivega ljubljenca sem postavil bel križ, ki je sicer lesen, pa lepo izrezan, blagoslovljen in z mojimi solzami škropljen, dokler ne bodem mogel napraviti njegovi časti primerne nadgrobnega kamna v vedni spomin svojemu misijonskemu tovarišu.«⁴⁰ Razmere v indijanskih misijonih in med evropskimi priseljenci so mu narekovele, da si je sam iskal nove sodelavce, ki so prihajali v njegove misijonske

³⁴ F. Hrovat, Franc Pirc, str. 34.

³⁵ Navaja F. Hrovat, Franc Pirc, str. 68.

³⁶ Pismo M. Kristanu, župniku na Vačah, navaja F. Hrovat, Franc Pirc, str. 70.

³⁷ I. Mrak je postal Baragov naslednik v vodstvu škofije Sault Ste Marie and Marquette, potem ko je bil več let njegov generalni vikar. Prim. F. Jaklič, Slovenski misijonarji. Baragovi nasledniki, Celje 1931, str. 39–43.

³⁸ Navaja F. Hrovat, Franc Pirc, str. 55.

³⁹ Prim. F. Lukman, geslo v SBL I, str. 626–627.

⁴⁰ Odlomke pisma navaja F. Hrovat, Franc Pirc, str. 74. Prim. tudi W. P. Furlan, In Charity Unfeigned, str. 229–231.

postaje in prevzemali odgovornosti za organiziranje cerkvenega življenja; na pomoč škofa namreč ni mogel računati. Pastoralno delo med evropskimi priseljenci na ozemlju škofije St. Paul so leta 1856 slednjič prevzeli benediktinski menihi iz opatije St. Vincent's, Latrobe, Pensilvanija. Pirc jim je prepustil vse, kar je uspel pridobiti do takrat in je na njihovo delo gledal z veliko hvaležnostjo.⁴¹ Ista opatija je prevzela skrb za nadaljnje izobraževanje bogoslovcev, ki jih je pripeljal s seboj s poti leta 1864.

Stanje škofije St. Paul, ki jo je od leta 1859 vodil škof Thomas Grace, je bilo glede števila misijonarjev vse prej kot urejeno; na 111 misijonskih postajah je delovalo 20 duhovnikov, od tega je F. Pirc skrbel za deset misijonskih postaj (šest indijanskih, štiri z belim prebivalstvom). Leta 1864, ko je imel že skoraj osemdeset let, je zato obiskal Evropo in pridobil 16 mladih misijonarjev. Med njimi sta bila tudi mladi duhovnik Jože Buh (1833–1923), ki je postal pomemben misijonar in organizator cerkvenega življenja med slovenskimi izseljenci v Minnesoti,⁴² in bogoslovec Jakob Trobec (1838–1921), poznejši škof v St. Cloudu, Minn., in velik organizator cerkvenega življenja med evropskimi priseljenci.⁴³ Ko so bili nekateri iz skupine po končanem študiju ordinirani, so prvo obdobje preživeli ob F. Pirču in se z njegovo pomočjo uvajali v delo. Od teh je bil daljše obdobje njegov pomočnik Ignacij Tomazin (1843–1916), ki je v Crow Wingu nadaljeval Pirčevo delo med Indijanci rodu Chippewa, ostarelega misijonarja spremljal na njegovi poti v Evropo leta 1873, ko se je za stalno vrnil v Ljubljano, in nato nadaljeval svoje delo v srednji in severni Minnesoti.⁴⁴ Ko je F. Pirc videl, da so bili ameriški škofje zaposleni predvsem z organizacijskimi vprašanji, vzpostavljanjem rednega cerkvenega vodstva in delom za postavitev osrednjih škofijskih struktur, kar je zahtevalo tudi dobršen del sredstev, ki so jih iz Evrope pošiljale misijonske družbe, se je zavzel za neposredno zbiranje pomoči in pridobivanje novih sodelavcev; tudi temu je služila pot v Evropo leta 1864.

RAZLIČEN OD MISIJONARJA BARAGA

Baragovo misijonsko delo, ki se je kazalo v njegovih pisnih stikih z njegovimi rojaki in iskanju sodelavcev, je bilo najpomembnejša spodbuda za Pirčevo odločitev, da odide v Severno Ameriko. Po Pirčevem prihodu je bilo potrebno daljše obdobje, da sta se z Barago sploh srečala, vendar je bilo več možnosti za medsebojno informiranje in posredovanje izkušenj. F. Pirc je pri svojem delu uporabljal Baragove knjige. F. Baraga je dal prav s svojimi knjigami misijonarjem najboljše pripomočke za delo med Indijanci. Ko je leta 1855 F. Baraga poročal duna jskemu nadškofu o delu v misijonu in uporabnosti indijanskih knjig, je dodal: »Vsi naši misijonarji, ki delujejo v indijanskih misijonih, spričujejo, da bi krščanski Indijanci te knjizice zelo pogrešali, saj jim jako koristijo. To trdi z lasti gospod Pirc, ki z gospodom Mrakom oskrbuje najštevilnejši in najboljši misijon

⁴¹ Prim. W. P. Furlan, In Charity Unfeigned, str. 216–217.

⁴² Prim. SBL I, str. 64.

⁴³ Prim. SBL IV, str. 183–184.

⁴⁴ Prim. SBL IV, str. 102–103.

v naši škofiji.«⁴⁵ Potem ko je bil Baraga imenovan za škofa nove krajevne Cerkve v Marquetteu in je F. Pirc odšel v škofijo St. Paul, so se njuni stiki omejili le na občasne dopise. Zanimivo je, da škof F. Baraga omenja F. Pirca v svojem dnevniku, napisanem za čas med letoma 1852 in 1863, le enkrat; ko mu je le-ta na začetku leta 1859 sporočil, da je umrl izjemno sposoben in vnet misijonar Lovrenc Lavtizar. Dodal je, da je Lavtizarju dovolil oditi v indijanske misijone v škofiji St. Paul, kjer je med njimi že več let neumorno deloval misijonar F. Pirc.⁴⁶ Tudi za Barago je bila zgodnja smrt mladega misijonarja velika izguba. Dober povzetek in hkrati program Baragovega misijonskega delovanja je bilo njegovo škofovsko geslo: *Unum est necessarium*. Baraga se je pri svojem delu omejeval izključno na evangelizacijo, kar bi pomenilo, da je imel pred očmi le duše svojih Indijancev in kar bi moglo koristiti njihovem verskemu napredku. Nemogoče si je zamisliti, da bi Baraga zapisal podobne besede, kot jih je F. Pirc, ko je opazoval prehranjevalne navade Indijancev: »Če vse to preudarimo, moramo sklepati, da ima velika civilizacija v Evropi tudi svoje napake. Mehkužna vzgoja od mladosti, kakor tudi preveč kuhane jedi, ki zgube redilne snovi, vzgoji slabotne ljudi, položi kal mnogim boleznim in krajša naravno človeško starost.«⁴⁷ Takšno duhovno in transcendentalno usmerjenost je pri svojem učitelju zelo jasno odkril F. Pirc sam. Videl je, da so bile med njima velike razlike glede poudarkov pri misijonskem delu in glede prednosti, ki sta jih dajala svojim ustanovam. To je jasno videti iz pisma, ki ga je pisal Baragovi sestri Amaliji po njunem prvem srečanju v La Pointeu leta 1838. V pismu namreč pravi, da »sta skušala uskladiti njegovo (sc. Baragovo) preveč duhovno zadržanje in moje, ki je bilo še preveč materialno.«⁴⁸ F. Pirc se je pri Baragu ustavil za več dni. Čas sta izkoristila za načrtovanje in izmenjavo idej, kar je bilo v prid nadaljnjemu delu med Indijanci. Pirc je bil željan spoznati misijonsko metodo svojega mlajšega, a misijonsko bolj izkušenega tovariša, ki je v njegovih očeh veljal za zgled predanega in uspešnega misijonarja. V prej omenjenem pismu Baragovi sestri Amaliji je zatrdil, da je Baraga veljal za najbolj pobožnega duhovnika in najboljšega misijonarja med Indijanci. Glede uprave premoženja in gospodarjenja pa se je Pirc imel za bolj izkušenega. Če se je Baraga pri svojem delu zanašal predvsem na skrb Božje previdnosti in je bil prepričan, da bo Bog poskrbel za svoje služabnike vse potrebno, potem je imel Pirc do materialnih dobrin in lastne skrbi za vsakodnevne potreščine bolj stvarna merila. Več smisla za praktična vprašanja gospodarjenja je imela Baragova sestra Antonija, ki se je bratu pridružila prav zato, da bi mu pomagala pri urejanju vsakodnevnega življenja. Kljub temu je bil Pirc presenečen, ko je videl, kako je na skromnem vrtu ob Baragovi misijonski hiši plevel dušil krompir ali kako skromno so poganjale jabolčne mladike, ki mu jih je predhodno poslal Pirc.⁴⁹

⁴⁵ Pismo z dne 18. septembra 1846, v: Baragova misijonska pisma. Ljubljana 1983, str. 178.

⁴⁶ Prim.: *The Diary of Bishop Frederic Baraga, First Bishop of Marquette, Michigan*, Detroit, Wayne State University Press 2001, str. 135.

⁴⁷ Navaja F. Hrovat, *Franc Pirc*, str. 49.

⁴⁸ Navaja R. Čuješ, *Ninidjanissidog Saiagiinagog. Contribution of the Slovenes to the Socio-Cultural Development of the Canadian Indians*, St. Francis Xavier University, Antigonish, Nova Scotia 1968, str. 29.

⁴⁹ Prim. W. P. Furlan, *In Charity Unfeigned*, str. 120–122.

POVEZAN Z DOMAČIMI KRAJI

F. Pirc je povezanost s svojim domačim krajem in ljubljansko škofijo ohranil ves čas delovanja v Združenih državah. Pomemben razlog za njegovo bogato korespondenco je mogoče najti prav v dejstvu, da je želel z ljudmi, s katerimi se je spoznal v času delovanja na Kranjskem, ohranjati stike, jim poročati o svojem delu in med rojaki spodbujati zanimanje za misijonsko razsežnost cerkvenih skupnosti. Že pesmi, ki jo je sestavil o svojem potovanju, je dodal kitico: »K jer kol' Božji duh me vodil, / Bom imel v spominu vas, / Prosil Boga, kjer bom hodil, / Za vas znance vsaki čas.«⁵⁰ Ves čas delovanja v Ameriki je ohranjal stik z ljubljanskim škofom, najprej z Antonom Alojzijem Wolfom in nato Jernejem Vidmarjem, ki ju je imel za svoja cerkvena predstojnika in dobrotnika. Zato jima je občasno pošiljal daljša poročila o svojih dejavnostih in predstavljal izvirne oblike misijonskega delovanja; del tega je bilo objavljeno v cerkvenem tisku. Posebej je poznana naklonjenost škofa A. A. Wolfa do F. Pirca, saj je ohranil župnijo Podbrezje vsaj še nekaj časa prosto za primer, če bi se misijonar vrnil na Kranjsko.⁵¹ Pisne stike je imel z več duhovniki, ki so bili njegovi tovariši v času teološkega študija. Ves čas bivanja v Ameriki je ohranjal vezi s frančiškani v Ljubljani in Kamniku. Dopisoval si je z uradniki Kranjske kmetijske družbe in več sodelavci, s katerimi je imel dobre stike pred odhodom v Ameriko (predvsem s Ferdinandom Šmidom).⁵² Nanje se je obračal predvsem v trenutkih, ko je bil v stiski in je za uresničevanje svojih načrtov potreboval hitro pomoč. Pri poudarjanju pozitivnih lastnosti Indijancev in njihove povezanosti z misijonarji je občasno zapisal primerjavo z navadami po župnijah, kjer je deloval pred odhodom v Ameriko. Ko je svojim nekdanjim vernim v Podbrezjih zapisal *Pesem od nove fare sv. Križa*, je dodal: »Ni ga tukaj nevošljivca, / Tudi ne krivičnega; / Ni ga slišat' opravljevca, / Vpitja ne ponočnega.« V isti pesmi pa se ni mogel odreči, da ne bi izrazil domotožja, ki ga je navdajalo ob godovnem dnevu, ko ni doživljal izrazov naklonjenosti in prijateljstva, kot jih je v domačem okolju: »Vendar kedar mi pa pride / Letni čas moj'ga godu, / Neka žalost me obide, / Je pri srcu mi bridko, / Se pač spomnim na prijatle, / Ki so v god me obisk'vali, / Ohranit vezil navade, / Po duhovsko smo kramljali.«⁵³

Hkrati so mu bila globoka doživetja ob spreobrnjenju posameznih Indijancev priložnost za primerjavo z rojaki doma glede sprejemanja evangeljskega sporočila. V *Pesmi od ajdovske dekllice* je v tem smislu dodal kitico: »O da mogel jaz bi Kranjcem / Teh Indijanov tje poslat', / In vsem svojim ljubim znancem / Za izgled prav lep jih

⁵⁰F. Hrovat, Franc Pirc, str. 14. Zadnja kitica *Misijske pesmi od Otčipve-Indijanov*, poslana konec leta 1853, je izražala podobno željo: »Vsi prijatli tam na Kranjskim / Le molte za me zdaj, / De ovčice bi na Indijanskim / Več pripeljal v sveti raj.« V: *Slovenian Letters*, str. 40.

⁵¹Prim. W. P. Furlan, In *Charity Unfeigned*, str. 39.

⁵²F. Šmidu je na začetku leta 1859 poslal dolgo pismo, v katerem mu je razložil svoje poglede na problem propadanja krompirja in sadja ter vzroke za širjenje kolere. Prim. *Slovenian Letters*, str. 79-80.

⁵³F. Hrovat, Franc Pirc, str. 17.

dat'!»⁵⁴ Negativne izkušnje z Indijanci in tujimi trgovci, ki so svoje trgovske posle urejali z alkoholom kot plačilnim sredstvom, ter soočanje s posledicami pijančevanja, so Pirca nagibale, da je rojake doma svaril pred pretiranim pitjem in opozarjal na negativne posledice, hkrati pa dodajal pozitiven odmev, če je kateri od uglednih Indijancev prenehal pijančevati. F. Hrovat je ob objavi enega od Pirčevih pisem dodal: »O, najbi v naši lepi domovini posnemali te divjake zlasti mladenči, da bi se varovali pijančevanja in vse razuzdanosti, pa se utrjevali v dobrem po svetih zakramentih! Koliko umorov in pobijanja bi bilo manj! Koliko žalosti bi marsikdo prihranil sebi in drugim!«⁵⁵ F. Pirc se je pogostokrat spomnil na svoje rojake, zlasti na župnijo Podbrezje, od koder je odšel v misijone. Mnogi njegovi dopisi so bili v prvi vrsti zahvale dobrotnikom, ki so spremljali njegovo delo in mu pošiljali darove ter različne predmete za opremo cerkva in cerkvenih stavb, ki jih je gradil. Predvsem pa se je v mislih vračal domov, ko je v stiski iskal sodelavce, da bi prevzeli misijonske postaje in s tem stalno oskrbo skupnosti, ki jih je ustanavljal. Že v pozni jeseni 1855 je nameraval obiskati domačo deželo in osebno povabiti nekaj duhovnikov. »Razkadil se je moj nečimerni namen, da bi obiskal to zimo svoje prijatelje na Kranjskem in pridobil nekterih duhovnih tovarišev za svoje misijone. Ni bila namreč volja Božja, da bi bil pustil vse svoje misijone, napravil žalost svojim ovčicam ter jih postavil v nevarnost,« je sporočil na začetku leta 1856.⁵⁶ Svojim znancem na Kranjskem je pošiljal ameriške in nemške revije in časnike, ki so jih seznanjali z razmerami v ameriški družbi in Cerkvi, »da naj se kaj koristnega iz njih jemlje tudi za našo domačijo«. Ob vrnitvi je *Zgodnja danica* zapisala: »Vse je veselo častitljivega rojaka, ki je toliko storil za omiko človeštva in se je na večer svojega življenja vernil v svojo ljubljeno domovino, za katero je pred svojim odhodom v Ameriko v duhovnem in telesnem oziru toliko delal in tudi med trudom in potom med divjaki na njo ni pozabil.«⁵⁷

Kulturnopolitične razmere v mnogonacionalni Avstriji, kjer se je prav v tistem času močno uveljavljala nemška hegemonija, in neredko nasilno uveljavljanje zahtev angleško in francosko govorečih priseljencev nad prvotnimi prebivalci v Severni Ameriki so mu nudili vrsto primerjav in hkrati izzivov. Povezanost z domačim ljudstvom, ki se je prav v tistem času borilo za priznanje svojih narodnih in kulturnih pravic, poznavanje pogojev, v katerih je moralo živeti, ter primerjava s položajem, v katerem so morali živeti njegovi Indijanci, ta izkušnja ga je usposabljala za še večje zavzemanje, da bi se položaj enim in drugim izboljšal.

⁵⁴ Navaja F. Hrovat, Franc Pirc, str. 30.

⁵⁵ F. Hrovat, Franc Pirc, str. 55.

⁵⁶ Navaja F. Hrovat, Franc Pirc, str. 68–69.

⁵⁷ Slovenian Letters, str. 222.

SUMMARY

THE ORIGINAL STROKES OF ACTIVITY OF THE MISSIONARY FRANC PIRC

Bogdan Kolar

Franc Pirc (1785-1880) has among Slovene missionaries an authentic place because of his beleated decision to become a missionary, and because of his original approach to the environment in which he was active. He operated on the territory of two dioceses: Detroit, Michigan (1835-1852) and St. Paul, Minnesota (1852-1873). He set the foundations for the subsequent diocese St. Cloud, Minnesota. Besides his fundamental goal - to acquaint the Ottawa and Chippewa Indians with the gospel and establish among them Christian communities, Pirc was striving for the preservation of their cultural originality and rights, which were in the very period of accelerated formation of the United States and intensive colonisation even more menaced. Thus his work was not limited to only spreading Christianity; Pirc always had before his eyes all dimensions of life of Indian communities, particular was his concern for their health. As he was a writing man, he frequently sent letters to the press in Slovenia and wrote long reports for the Leopoldina's missionary society in Vienna, which was the organiser of a systematic collecting of means for missions in North America. Franc Pirc has prepared several Indian and German texts of which the majority remained in manuscript. In various ways, he collected means needed for the operating of missionary stations, and spread information on missionary work. Pirc gained several co-workers for the continuation of his missionary and cultural work among the Indinas; his sole visit to Carniola in 1864 was destined to that goal. Of especially witnessing significance are his reports to the bishops of Ljubljana, A. A. Wolf and J. Vidmar. As a very practical and versatile man, Pirc brought to realisation a number of initiatives that have improved the everyday life of the Indians. At the same time, he was setting foundations for the church communities that European emigrants formed. Along that, Pirc was during his entire stay in America maintaining contacts with the Slovene space where he had a good reputation. After his return to Ljubljana in 1873, his compatriots named him "patriarch of Indian missions".

Bogdan Kolar, doctor of theology, archivist and senior lecturer at the Theological Faculty in Ljubljana.